

Alkmadders

NUMMER 139 - JAARGANG 35 - SEPTEMBER 2017
KWARTAALUITGAVE STICHTING OUD ALKEMADE

Het gezin Van der Poel-van der Geest. Achteraan v.l.n.r.: Theo, Aad, Kees, Jacques, Chris. Midden v.l.n.r.: Dammes, Koos, vader Arie, moeder Anna, Jan, Siem, Annie. Vooraan v.l.n.r.: Piet, Rietje, Leo, Bavo en Corrie. Ton was nog niet geboren.

In dit nummer o.a.:

Grote gezinnen

Oranjecomité Juliana

**De Oude Kooi in de
Kagerplassen**

Het Aquaduct

De kinderen van Niek Rietbroek en Nel de Jeu bij het huwelijk van Carla.

Achteraan v.l.n.r.: Ria, Nico, Erna, Koos, Carla, Lex, John, Guus, Ineke, Stan en René.

Vooraan v.l.n.r.: Nel, Monique, Rosa, een petekind en Paul.

35e jaargang, september 2017, nummer 139
Kwartaluitgave van de Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980.

Redactie

Alfred Bakker
Sjaak Bouwmeester
José van der Meer-van der Zwet (eindredactie)
Fons van Rijn
E-mailadres van de redactie
alkmadders@ziggo.nl

Foto's (tenzij anders vermeld)

Leo Stiens en Agnes Turk
Archief Stichting Oud Alkemade

Distributie

Th. Meijer, Meidoornstraat 13,
2371 VC Roelofarendsveen (071-3314706)

Nieuwe donateurs en adreswijzigingen

Mw. A. van Wieringen, secretaris (071-5018326),
info@stichtingoudalkemade.nl

Donateurschap

De minimumdonatie bedraagt € 15,- per jaar,
te voldoen op bankrekening NL09 INGB 0005 4356 41
van Stichting Oud Alkemade. Per post ontvangen van
Alkmadders kost € 12,00 per jaar extra.

Losse nummers

Deze kosten € 2,50 en zijn verkrijgbaar tijdens de
openingsuren.

Openingstijden

Het Museum Oud Alkemade is geopend op
zondagmiddag van 14.00-17.00 uur en op
dinsdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
In de maanden juli en augustus en op 1e Paasdag,
1e Pinksterdag en 1e en 2e Kerstdag is het
museum gesloten. Op 2e Paasdag en 2e Pinksterdag
is het museum wel open.

Contactpersoon van het bestuur

Mw A. van Wieringen, secretaris (071-5018326)

Bezoek- en postadres Stichting Oud Alkemade

Saskia van Uylenburchlaan 22
2377 CE Oude Wetering
Telefoon: 071-3312168
E-mail: info@stichtingoudalkemade.nl
Website: www.stichtingoudalkemade.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

INHOUD:

Van het bestuur	1
Varia	2
Grote gezinnen: tien of meer kinderen	3
Verhalentafel: De heren van het Oranjecomité Juliana	6
Feestelijk presentatie 'Bouwmeester Stamboek'	8
Nieuw boek over de ruilverkaveling	8
Onze omgeving in 'De stille van Thé'	9
Van historische wandeling tot Oud Alkemade Museumkwis	10
De Oude Kooi: van eendenkooi tot recreatieterrein	12
Het aquaduct: een kunstwerk aan de grens van Alkemade	16
De Gerarduschool: een begrip in Oude Wetering	18
Schenkingen	20

Van het bestuur

Beste donateurs,

De zomervakantie is weer voorbij en we beginnen met frisse moed aan
een nieuw seizoen! Vanaf september staan de deuren van het Museum
Oud Alkemade weer op zondag- en dinsdagmiddag voor u open.

Op 10 september is de nieuwe tentoonstelling 'Grote gezinnen' geopend.
Meer dan honderd foto's van gezinnen met tien of meer kinderen en
vele attributen uit grootmoeders tijd zijn dan te bewonderen. In de
afgelopen maanden is er hard gewerkt door onze medewerkers om de
foto's te scannen en te printen. Een paar voorbeelden hiervan ziet u op
de voorkant en binnen in dit blad. Zeker een reden om het museum
te komen bezoeken!

Ook is er een klein gedeelte van de bibliotheek opgeruimd. Er zijn
boeken aan belangstellenden gegeven en een aantal is naar de
rommelmarkt van de Hervormde Kerk in Oude Wetering gebracht.
Zo krijgen we weer een beetje ruimte tussen de rekken!

Onze jaarlijkse donateursavond vindt deze keer niet in het najaar
plaats, maar wordt verzet naar het voorjaar van 2018. U zult hier in de
volgende nummers van Alkmadders meer over lezen.

Tot slot wil ik u nog wijzen op onze website: www.stichtingoudalkemade.nl. Hier vindt u o.a. informatie over de voormalige
gemeente Alkemade, het museum en de activiteiten die door onze
enthousiaste medewerkers georganiseerd worden, zoals de historische
wandelingen door Roelofarendsveen en Oude Wetering en de gezellige
Oud Alkemade Museumkwis. Beide activiteiten lenen zich prima
voor het komende najaar, zoals u ook verder in dit blad kunt lezen.

Wij hopen u snel weer te ontmoeten in ons museum!

*Marian van Kampenhout-Bakker,
bestuurslid PR en Communicatie*

Let op:
zondag 17 september is het museum
Oud Alkemade gesloten i.v.m.
de kroegentocht aan het begin van
de Veense kermisweek.

De kinderen van Arie en Alie
van den Ing-van der Fits uit
Oud Ade: vijf zoons en zes
dochters. Boven v.l.n.r.: Joke,
Janus, Leny, Siem, Ida, Jan en
Mieke. Onder v.l.n.r.: Els, Gerrit,
Tineke en Ben.

Beste lezer,

Als u deze Alkmadders in de bus krijgt, is de tentoonstelling over grote gezinnen al van start gegaan. Wat is groot tegenwoordig: vier kinderen is al heel wat. In het artikel van Sjaak Bouwmeester leest u hoe er in het verleden tegen grote gezinnen werd aangekeken. Als u ook uw familiegeschiedenis wilt vertellen, of heeft verhalen op papier, dan horen wij dat graag. September – kermismaand! Dat er achter de schermen heel veel gebeurt, is wel bekend. Maar hoe dat precies verliep, daarover werd gepraat tijdens een Verhalentafel bij restaurant Wagenaar. Dick van der Meer maakte een mooi verslag en laat u hiervan meegenieten.

De oudere inwoners van onze gemeente weten natuurlijk nog dat het aquaduct onder de Ringvaart van de Haarlemmermeer

werd aangelegd. Het was een gigantische klus in die tijd. Maar ingehaald door diezelfde tijd werd het aquaduct inmiddels al vergroot met eenzelfde aantal rijbanen. Hoe de bouw precies in zijn werk ging, vertelt Marloes Rijkelijhuizen.

En weer een mooi verhaal met veel historische gegevens van Alfred Bakker over een vroegere eendenkooi in de Kagerplas. Er kwam veel zoekwerk aan te pas, maar wie nu langs het eilandje Oude Kooi vaart, weet tenminste waarom het deze naam draagt.

Wij wensen u veel leesplezier met deze Alkmadders. Reacties zijn altijd van harte welkom. Stuur een email naar alkmadders@ziggo.nl of benader een van onze redacteurs in het museum.

José van der Meer, eindredacteur

Nog een keer Co Meijer en een oproep

Van Gijs van den Berg ontvingen wij de volgende reactie:

“Het juninummer heb ik weer met genoegen gelezen. Ook de bijdrage over Co Meijer. Het was een vriendelijke en sociale man, blijkt wel uit het artikel. Wat onvermeld blijft, is dat Co Meijer ook hopman was van de verkennerij

in Rijpwetering. Helaas weet ik er te weinig van, want net toen ik de leeftijd had om daar aan mee te doen, werd de verkennerij opgeheven. Ik meen me te herinneren omdat Co niet genoeg gezag had. Hij werd, jammer genoeg, ook nogal gepest met zijn handicap en ‘Co Hup’ genoemd. Maar misschien is er

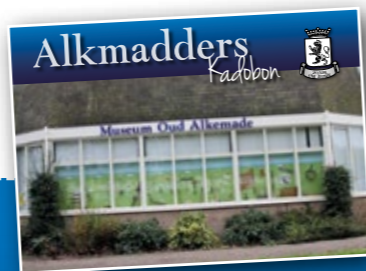
nog iemand te vinden die wat kan vertellen over de verkennerij en misschien ook nog over de gidsen in Rijpwetering.” **Graag sluiten wij ons aan bij deze oproep: wie meer weet over de verkenners en gidsen uit Rijpwetering, neem alstublieft contact op met ons. Wellicht kunnen we er een mooi verhaal van maken.**

Aanvulling op ‘Vier Rotterdamse jongens in Oud Ade’

Gijs van den Berg heeft ook een aanvulling op dit artikel uit het juninummer: “De constatering dat Koos Droog wat al te enthousiast was op Dolle Dinsdag ligt toch iets anders. Van mijn vader hoorde ik het volgende relaas. Op de avond van Dolle Dinsdag (5 september) hadden een stel boerenjongens uit de omgeving een aantal ‘zomerhuisjes’ bij het Vennemeer leeggehaald. Deze werden gebruikt door NSB-mensen uit Leiden. Toen die dat na een paar dagen opgemerkt hadden, hebben Duitse militairen in de omgeving, dus ook in de Zevenhuizen, geprobeerd de daders te vinden. Die huiszoeking was dus niet toevallig en Koos Droog was niet “al te enthousiast” maar gewoon een beetje dom om zijn (jacht)geweer onder zijn bed (niet op tafel) te verstoppen. De Duitsers hebben hem meegenomen naar de Kolk in Oud Ade. De pastoor van de nabijgelegen kerk was gewaarschuwd en heeft Koos, toen hij over moest stappen in een andere auto, nog de absolutie verleend (het vergeven van

zijn zonden). In de weken daarna heeft de familie niets van hem vernomen en op 18 september werd hij vermoord. Op zijn bidprentje staat dat hij nog maar net vier weken was gehuwd.”

Zoekt een leuk cadeau voor iemand die ‘alles’ al heeft en weet u niets meer te bedenken? Dan kunt u hem of haar misschien blij maken met een Oud Alkemade kadobon. Met deze bon is iemand een jaar lang donateur van de stichting. Dat betekent gratis toegang tot het museum, de lezingen en de donateursavond én vier keer per jaar ons blad Alkmadders. De kadobon is tijdens de openingstijden te koop in het museum voor € 15,- (€ 27,- als Alkmadders per post moet worden opgestuurd).

Grote gezinnen: tien of meer kinderen

Sjaak Bouwmeester

Ja, wat is een groot gezin: zijn dat gezinnen met acht, tien of nog meer kinderen? Als een gezin tegenwoordig uit ouders en vier kinderen bestaat, wordt dat al snel een groot gezin genoemd. In de jaren 1930-1940 telde je dan echter niet mee. Tien of meer kinderen per gezin kwam toen heel vaak voor. Tot en met juni 2018 wordt de tentoonstelling in het Museum Oud Alkemade gewijd aan dit onderwerp.

In 1840 stonden er in de gemeente Alkemade 361 woningen. Het aantal inwoners bedroeg 3.339. Per gezin waren dit gemiddeld 9,2 personen (7,2 kinderen). Landelijk was dit toen 4 à 5 kinderen per gezin. In Roelofarendsveen was het gemiddelde zelfs 8 kinderen per gezin, dus bijna twee maal zo veel als landelijk. Hoewel er in 1870 al de eerste ontwikkelingen waren ten aanzien van geboorteregeling ging het gemiddelde kinderaantal per gezin pas in 1940-1950 omlaag.

Geboortebepering

Op 2 november 1881 werd de ‘Nieuwe Malthusiaanse Bond’ (NMB) opgericht. Dit was een ‘Vereniging ter bevordering der bewuste regeling van het kindertal’.

Het debat over geboorteregeling werd vooral ingegeven door de angst van overbevolking. De Engelse dominee en econoom Thomas Malthus had namelijk berekend dat de groei van de voedselproductie nooit gelijke tred zou kunnen houden met de toename van de bevolking. Honger en ellende zouden het gevolg zijn, tenzij de mensen op latere leeftijd zouden trouwen en zich zoveel mogelijk van geslachtsgemeenschap zouden onthouden.

Armoedebestrijding door vermindering van het aantal kinderen was dan ook het belangrijkste uitgangspunt van de NMB. Op diverse wijzen werd er door de NMB informatie verstrekt over geboortebepering. Pioniers op het gebied van geboortebepering in Nederland waren Dr. Aletta Jacobs (de eerste vrouwelijk arts in Nederland) en Dr. Johannes Rutgers. De achter liggende gedachten voor het verspreiden van informatie over voorbehoedsmiddelen was vooral ingegeven door de hoop dat arbeidersgezinnen zouden leren hun gezin klein te houden en hierdoor zelf hun welvaartsniveau konden verhogen.

Uit alle hoeken van de samenleving kwam verzet tegen het Malthusianisme. Het was

Advertentie voor ‘De nieuwste en eenvoudigste onfeilbare middelen ter voorkoming der zwangerschap en hunne toepassing’, 1904.

onzedelijk en het zou ontucht, prostitutie en abortus in de hand werken. Voor gelovigen was het gebruik van voorbehoedsmiddelen een “wraak roepende zonde”. Dat de kerken tegen geboortebepering waren was geen verrassing. Ondanks de openlijk geuite weerstand publiceerde de NMB jarenlang een stroom aan informatiebrochures. In periode 1930-1940 werden door de NMB verschillende consultatiebureaus geopend, in Amsterdam ‘Aletta Jacobshuis’ en elders ‘Rutgershuis’ genoemd. Hiermee was de NMB een voorloper van de na de Tweede Wereldoorlog opgerichte Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming (NVSH).

Het katholieke geloof

Veel onderzoeken naar de geschiedenis van grote gezinnen, plus historisch cijfermateriaal en publicaties van deskundigen, maken wel duidelijk dat vooral het katholieke geloof een duidelijk stempel heeft gedrukt op het ontstaan van grote gezinnen. Overigens kwamen ook in de protestants-christelijke hoek en in families waar niemand in God nog gebod geloofde grote gezinnen voor. Vanaf het begin van de twintigste eeuw

Theo van der Meer (van Leipe) en Bep Bakker uit Roelofarendsveen met acht dochters en één zoon. v.l.n.r.: Ria, Ella, moeder Bep, Piet, vader Theo en Annie. Vooraan v.l.n.r.: Beppe, Yvonne, Lucienne, Carla en Marianne. Eén kindje is overleden bij de geboorte. Op de achtergrond de winkel van Ras Akerboom.

Gedicht van Dr. J. Rutgers aan een jong moedertje

Aan een jong moedertje,
Zeg, vrouwtje lief met zo'n liefkind op je schoot
En weer eentje op komst, en een is er al dood.
En je bent nog zo jong! Zeg dat gaat zo niet goed
Afs je jaar op jaar weer in je kinderbed moet.
Komaan, wees nu eens wijs en wacht eerst eens een poos.
En kijkt daarom je man soms verdrietig of boos,
Schrijf een briefkaartje aan mij, dan stuur ik je per post
Een boekje dat iedereen ter deeg kennen most
't Kost je niets en het is franko,
En daar staat het in,
Hoe je in 't huwelijk kunt leven, man en vrouw naar hun zin
En toch niet meer kinders, geen enkele meer
Dan je groot kunt brengen in deugd en in eer.
Kijk hier is mijn adres, voor het weer te laat is,
Want geen schaapje kan tieren, waar geen weide voor is.

Dr. J. Rutgers

tot in de jaren zeventig van diezelfde eeuw predikte de katholieke kerk niet alleen het geloof, maar bepaalde in grote mate ook het leven van gelovigen in vele opzichten. Het katholicisme wapende zich terdege tegen de toenemende invloed van de overheid en particuliere organisaties op de zedelijkheid. In verschillende uitingen kwam dat naar voren. In de catechismus, de biechtstoel, bij huisbezoeken, tijdens preken en in boekjes als 'Huwelijksonderricht voor katholieke echtgenoten' en 'Trouwen in het wit'. De bemoeienis van de kerk met het belang van gezinsuitbreiding werd daarmee ondubbelzinnig duidelijk gemaakt. Mannen en vrouwen die niet voortvarend genoeg waren met het produceren van het nageslacht kregen in de biechtstoel 't schuifke. Dat wil zeggen dat de priester het luikje tussen hem en de biechteling sloot en weigerde absolutie (vergeving) te geven voor de zonden die waren opgebiecht.

Als gelovig katholiek was dat heel erg, want als je zou overlijden zonder dat je zonden je vergeven waren, kwam je in de hel terecht in plaats van in de hemel, dus ja wat doe je dan? In het boekje 'Huwelijksonderricht voor katholieke echtgenoten' (1942) stond over de geslachts-gemeenschap: "De juiste manier houdt in dat de geslachts-gemeenschap haar natuurlijk verloop moet hebben, zodat het mannelijk zaad ongehinderd de hiervoor

bestemde plaats kan bereiken. Hiervan mag nooit opzettelijk van worden afgeweken, ook niet ten tijde van zwangerschap of onvruchtbaarheid." Alles moest wijken voor een grote kindershare, de waardigheid van de vrouw was niet belangrijk.

Rooms Katholieke Bond voor grote Gezinnen

Het oprichten van de Rooms Katholieke Bond voor grote Gezinnen, eind 1917, was een ondubbelzinnig uitloei van de bemoeienissen van de kerk. Het oprichten van de bond was ook een reactie op de Malthusiaanse Bond die geboortebepaling stimuleerde door middel van voorbehoedmiddelen. De bond bepleitte maatregelen in het belang van het grote gezin, zoals kinderbijslag, goedkope woonruimte en belastingverlaging. De bond beleefde hoogtijdagen tussen de twee wereldoorlogen: 20.000-25.000 leden. Rond 1950 daalde de belangstelling. De tijdens het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) gepropageerde modernisering van de kerk betekende het einde van waar de bond voor stond. Ook in Roelofarendsveen was een afdeling van de 'Bond voor grote Gezinnen' opgericht. Regelmatig stonden er oproepen in het blad 'Het Goede Zaad' voor financiële en stoffelijke bijdragen ten behoeve van de grote gezinnen die voor een groot deel in armoede leefden. In 1968 werd de bond opgeheven. Voorbehoedsmiddelen zoals condoom en 'de pil' waren geaccepteerd. De emancipatie van de vrouw, de individualisering en de ontkerkelijking waren in de tweede helft van de vorige eeuw van grote invloed op verlaging van het kindertal.

Medaille R.K. Bond voor grote Gezinnen.

Affiche van Baas in Eigen Buik, 1972.

Rol van de overheid

De rol van de overheid in de ontwikkeling van het (grote) gezin is altijd groot geweest. Gezinspolitiek heeft gedurende de hele twintigste eeuw een belangrijke rol gespeeld. Voorbeelden van maatregelen die de overheid nam zijn de verlaging van bepaalde gebruikstarieven voor grote gezinnen en extra brandstofbonnen (1943), speciale woningbouw voor grote gezinnen, gezinshulp en uiteraard de invoering van de kinderbijslag. Op 1 januari 1941 is er al een regeling voor degenen die loon ontvingen, waarbij vanaf het derde kind kinderbijslag werd toegekend. In 1997 waren er in Nederland 2.290 gezinnen met 8 of meer kinderen. In 2007 waren dat er nog 1.384.

Kindersterfte

De geboorte van een kind was in grote gezinnen bepaald geen bijzonderheid. Naarmate het huishouden groeide, nam het gewenningsproces toe. Toen de hygienische omstandigheden nog slecht waren, kwam kindersterfte vaak voor en dat vormde een belangrijke factor in de ontwikkeling van het gezin. In de gemeente Alkemade was dat niet anders. In trouwboekjes werd ieder kind met geboortedatum en naam bijgeschreven. In enkele trouwboekjes zie je twee, soms drie keer achter elkaar dat er een kindje bij geboorte, of na een paar dagen, is overleden.

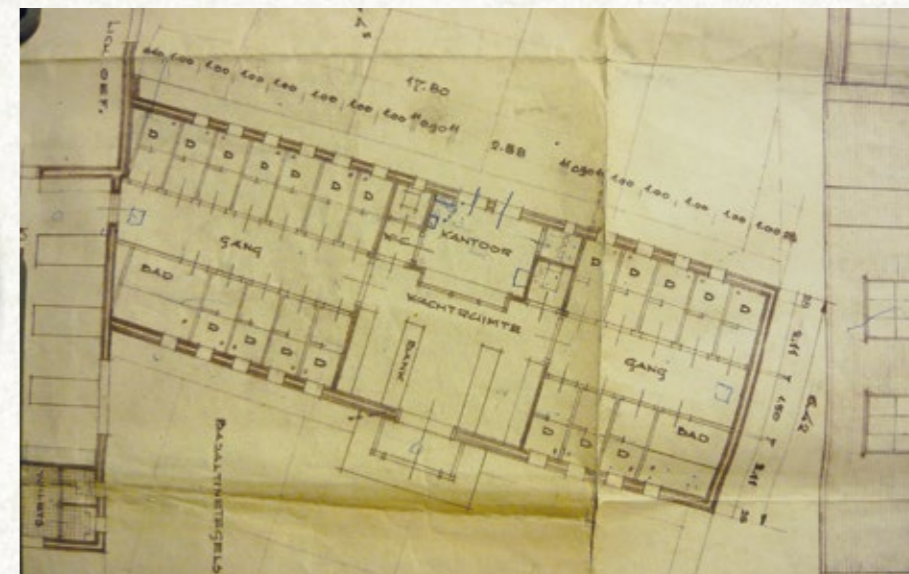

Het zoontje Jos van Jan Hoogenboom en Anna van der Meer is op 9 september 1946 geboren en 17 oktober 1946 overleden.

Tussen de ene en de andere geboorte zat meestal niet meer dan anderhalf jaar, vaak kreeg het kindje de naam van de overleden voorganger. Ook kun je de conclusie trekken dat als er 2 à 3 jaar tussen de geboortes zat, er in veel gevallen waarschijnlijk een miskraam was geweest. In veel grote gezinnen was er tussen de jongste en de oudste 15 tot 20 jaar leeftijdsverschil. En wat te denken van de moeder die zoveel kinderen moest baren? Zoveel jaren, zoveel maanden zwanger. De jongere kinderen wisten doorgaans helemaal niet dat moeder weer in verwachting was.

Wassen

Wassen, strijken, kleding verstellen, schoenen poetsen, aardappels schillen (tussen de middag een hele emmer), kolen scheppen... het waren omvangrijke karweiën in de grote gezinnen en ze namen veel tijd in beslag, waarbij behalve moeder ook de kinderen werden ingezet. Een groot gezin had over het algemeen een eindelijk eetservies, dat wil zeggen je had een bord waaruit je zowel soep, aardappelen en groente, als pap (karnemelk met brokken beschuit) at. Tussendoor deed je tong dienst als vatenkwast. Op maandag was het wasdag. De was ging in een houten wasmachine en de witte was ging in een grote wasketel die op een vierpits peteroliestel werd gezet. De was werd, als het te slecht weer was om buiten op te hangen, in de huiskamer op twee

Het in 1957 gebouwde badhuis had 19 douches en uiteraard een gescheiden mannen- en een vrouwenafdeling.

waslijnen gehangen en op een drooghek om de kachel gezet. Je snapt wel dat de ramen dropen van het vocht.

Over het algemeen was er rond 1940 in de meeste woningen nog geen douche. De persoonlijke hygiëne was nog niet zo belangrijk. In veel gezinnen bleef het baden beperkt tot een keer per week in de teil, evenals het verschoneren van ondergoed. Het waswater werd voor meerdere kinderen gebruikt. Je had geluk dat, als je de derde of de vierde was, er nog een keteltje warm water bij werd gegooit. Het was ook reuze irritant als je in de keuken in je nakie in de teil zat en je andere broers en zussen kwamen iedere keer 'toevallig' langs. Piet van der Meer (van Leipe) had acht zussen; hij moest daarom van zijn moeder zijn onderbroek aanhouden als hij in de teil zat. Zijn zusjes hoefden 'dat' allemaal niet te zien. Met het openen van het badhuis in de Wilgenstraat in Roelofarendsveen in 1960 veranderde de situatie. Voor een kwartje mocht je tien minuten douchen. Als Jan

De jongste kinderen werden gewoonlijk in de teil gewassen.

Pouw op de deur klopte en riep "tijd geweest" dan wist je dat je moest opschieten anders ging de kraan dicht.

Wij hebben met meerdere mensen uit grote gezinnen gesprekken gevoerd over hoe zij het opgroeien in een groot gezin ervaren hebben. Bijna iedereen kijkt er met goede gevoelens op terug. Er waren in Alkemade, en dan met name in Roelofarendsveen en Oud Ade, heel veel grote gezinnen. Het was dus niet echt bijzonder. Je leefde allemaal in dezelfde omstandigheden. Tekort aan voedsel was er over het algemeen niet. Ja, dat je de oude jas van je broer of zus moest afdragen en dat er een stuk in de knie van je overall gezet was, vond je niet echt leuk, maar ja het was niet anders. De saamhorigheid binnen het gezin heeft bijna iedereen als heel positief ervaren.

Komt u ook uit zo'n groot gezin en heeft u herinneringen en/of anekdotes die u met ons wilt delen? Neem dan contact op met Sjaak Bouwmeester, tel. 071-3315433 of per e-mail: sjaakbouwmeester@hotmail.com Hij maakt dan graag een afspraak met u om uw verhaal aan te horen.

Bronnen:

- Ad Rooms: Gezin XXL
- Ingeborg Wink: Leven in Grootmoederstijd.
- Huwelijksonderricht voor katholieke echtgenoten, 1942.
- Gesprekken met mensen uit grote gezinnen.
- Internet.

De heren van het Oranjecomité Juliana

Dick van der Meer

Aan de Verhalentafel van Oud Alkemade worden zo'n vier keer per jaar bepaalde onderwerpen uit het dagelijks leven besproken met oudere inwoners. Het is een idee van Denis Wesselman, die in zijn restaurant Wagenaar zoveel mooi verhalen over vroeger hoorde. Hij zou het jammer vinden als die verhalen ooit verloren zouden gaan en heeft de Stichting Oud Alkemade benaderd met de vraag of daaraan iets gedaan kon worden. Zo is het idee van de Verhalentafel ontstaan. Onder leiding van gespreksleider Fred Olijerhoek worden allerlei onderwerpen besproken. De gesprekken worden allemaal opgenomen en zo ontstaat er dus een audio-document. Om hier wat meer bekendheid aan te geven, zal er regelmatig in de 'Allekemadders' een samenvatting van één van die verhalentafelgesprekken komen te staan.

Op een ochtend, nog een paar weken voor de kermis, nemen vijf heren plaats aan onze praattafel. Het zijn vier oud-leden en één nog actief lid van het Oranjecomité Juliana. Waarom? Nou, wij willen wel eens kennis maken een paar van die mensen die zich elk jaar weer inspannen om van de Veense kermis een geweldig dorpsfeest te maken. Wij horen graag uit de eerste hand over hoe het vroeger was, wat er veranderd is en wat hetzelfde is gebleven.

We stellen de heren eerst even aan u voor. Dat zijn de oud-leden Toon Akerboom en Joop Bakker, die van de oudere generatie zijn. Van niet al te lang geleden maar inmiddels wel oud-lid zijn daar René Koek en Henri van der Meer en als actief lid van het Oranjecomité is Harold Straathof aanwezig.

Binnenkort is het weer zover. In de derde volle week van september is er de Veense kermis. Het is feest in het hele dorp en dat is al heel wat jaren zo. We hoorden de verhalen ook al van onze ouders en grootouders en je zou denken dat het vanaf die tijd altijd groot feest is geweest tijdens de kermis in de Veen. Maar dat is dus niet zo, want de heren Akerboom en Bakker weten een en ander te vertellen over het

begin van de jaren zestig, toen zij samen in het Oranjecomité zaten. Om te zeggen dat de kermis toen op sterven na dood was gaat misschien wat ver, maar de belangstelling voor het jaarlijks terugkerende feest liep in die tijd sterk terug.

Een nieuwe impuls was nodig

Het corso, nu het hoogtepunt van de kermis, trok veel te weinig deelnemers. Er waren wel kinderen die gelokt door de uitgedeelde vrijkaartjes voor de kermis nog wel met hun versierde fiets wilden meelopen, maar het was allemaal wat pover. Al maakte niet iedereen het zo bont als Jopie van der Meer, die met een aardappel als versiering op zijn fiets de vrijkaartjes kwam innen. Er moest dus echt wat gebeuren om de kermis een nieuwe impuls te geven. Zo werd er besloten om de kermis niet meer op dinsdag, woensdag en donderdag te vieren. Steeds meer mensen waren in het weekend vrij en door het feest naar donderdag, vrijdag en zaterdag te verplaatsen kreeg men er vanzelf meer belangstelling voor. Om het bloemencorso wat meer inhoud te geven werden straten, verenigingen en scholen aangemoedigd om met grotere karren wat meer van het corso te maken.

Sinds die tijd is de kermis door het dorp geadopteerd en is het feest alleen maar groter geworden tot de feestweek die het nu is.

Eigen verantwoordelijkheid

Doordat het feest steeds groter is geworden en bezocht wordt door veel mensen, ook van buiten de Veen, is ook de verantwoordelijkheid van het Oranjecomité gegroeid. We vragen maar eens aan de heren hoe ze daarmee omgaan en ook hoe ze in het comité terecht zijn gekomen.

Men is zich zeer bewust van de verantwoordelijkheid tegenover de inwoners van de Veen. Tijdens de feestelijkheden zijn de mannen dan ook zichtbaar aanwezig en voor iedereen aanspreekbaar. Dat is een heel verschil met vroeger. Toen liep het voltallige comité zelf mee tijdens de openingsoptocht of reed er in een taxi achteraan.

Voor het overige is het comité aan niemand verantwoording schuldig. Er is geen controle of inspraak van buitenaf en er staat dan ook heel weinig van wat men doet op papier, en dat is al sinds jaar en dag zo. Zo weten we heel weinig over de beginjaren, omdat er ook toen geen notulen werden gemaakt.

Het bestuur van het Oranjecomité in 1912: allemaal mannen. Er is sindsdien niets veranderd.

Geen vrouwen

Ieder jaar na de zomervakantie komen de veertien leden van het Oranjecomité bij elkaar. Er wordt dan wekelijks vergaderd en totdat de kermis sluit is men er behoorlijk druk mee. Je moet dus wel gemotiveerd zijn, maar is dat genoeg om in het comité te komen? Het antwoord is 'nee', want je moet ervoor gevraagd worden.

De zittende leden willen wel graag weten wat voor vlees ze in de kuip hebben als er nieuwe leden nodig zijn. Zo kan het zijn dat een zoon zijn vader opvolgt of dat een buurman of een goeie vriend wordt gevraagd. Er wordt erkend dat op die manier het 'ons kent ons' gehalte wel behoorlijk hoog is. Maar het werkt al jaren heel goed op die manier, dus waarom zou je dit veranderen? Dat is meteen slecht nieuws voor de dames die eventueel belangstelling zouden hebben, want het Oranjecomité is al sinds de oprichting in 1903 een echte mannenclub.

Daar zijn in de loop der jaren wel eens wat protesten tegen geweest en, vooruit, men heeft het wel eens geprobeerd, vergaderen met vrouwen erbij. Aan onze tafel is men het er over eens dat dit geen onverdeeld succes was. "Vrouwen willen te veel", klinkt het, alles moet voor hen volgens plan gaan, terwijl de mannen ervan uit gaan dat alles zonder al te veel plannen ook wel goed komt. Ook op dit vlak lijkt verandering in dat wat al jaren goed gaat dus geen goed idee.

Bij alle activiteiten die tegenwoordig in de kermisweek worden georganiseerd, zou je bijna vergeten waar het allemaal mee begonnen is en dat is de kermis zelf, het feestterrein dus. Ook hier heeft het

worden deze vertegenwoordigd door de familie Boesveld.

Natuurlijk fronste men op het gemeentehuis wel eens de wenkbrouwen met al dat staangeld dat ieder jaar aan de ambtelijke neus voorbij ging. Een poging om dit geld in eigen kas te laten vloeien kon dan ook niet uitblijven. Het is maar bij een poging gebleven, want de heren van het comité lieten zich niet uit het veld slaan en hebben de gemeente gezegd dat die dan ook maar het feest moest organiseren. Een slimme zet, want er waren weinig vergaderingen in het gemeentehuis voor nodig om te constateren dat men alles beter kon laten zoals het was. Het ging immers zo al jaren goed!

Andersom is er ook wel eens subsidie verleend vanuit de gemeente. Zoiets vereist echter het overleggen van jaarstukken en dergelijke en dat is nou niet echt iets wat bij de werkwijze van ons comité past. Men heeft toen maar besloten om de subsidie in het vervolg te weigeren.

Zo hecht men aan de onafhankelijkheid en eigen manier van werken. Door de saamhorigheid die het comité kenmerkt, en doordat men zich gedragen weet door de inwoners van de Veen, is men elk jaar weer in staat een geweldig feest te organiseren. Wij van Oud Alkemade hebben door het gesprek nog meer bewondering gekregen voor de heren van het Oranjecomité. Wij bedanken hen voor het meedoen aan onze Verhalentafel en kijken met hen uit naar weer een mooie feestweek.

Oranjecomité een heel eigen verantwoordelijkheid. Heel vroeger, toen de kermis nog op een weiland op het Zuideinde plaatsvond, moest het terrein door het aanleggen van een brug toegankelijk worden gemaakt en in die tijd werd er ook entreegeld gevraagd voor het terrein.

Onafhankelijk

Wat betreft het staangeld dat de kermisexploitanten moeten betalen neemt ons Oranjecomité een behoorlijk unieke positie in. Waar elders in het land deze zaken via het gemeentehuis lopen, is bij ons het comité de onderhandelende én de ontvangende partij. Er is altijd wel iemand in de gelederen die dit spel van vraag en aanbod goed beheerst en als afgevaardigde onderhandelt met de kermisexploitanten. Dat hoeft niet, zoals vroeger, met allemaal afzonderlijk want tegenwoordig

Dankzij de inspanningen van het Oranjecomité kreeg het bloemencorso een flinke impuls. Deze versierde auto is een gezamenlijk project van de Middenweg, Gerberastraat en Mimosastraat. Rechts het inmiddels verdwenen gebouw van de brandweer, op de achtergrond het oude gemeentehuis.

Actuele thema's zijn altijd een geliefd onderwerp voor een versierde kar tijdens de kermisoptocht. Zoals indertijd ook de geboorte van prins Willem-Alexander.

Het Oranjecomité liep voorop tijdens de Oranjeoptocht. We zien o.a. Koos de Jong, Har Klein, Piet Koek, Eef van Ruiten en Joop Bakker.

Feestelijke presentatie 'Bouwmeester Stamboek'

Regelmatig presenteren families de uitreiking van hun eigen stamboomboek in het Museum Oud Alkemade. Ook krijgt de stichting meestal een exemplaar van het boek voor de eigen bibliotheek. Inmiddels beschikken wij over een vijftiental van dergelijke interessante boeken.

Op 11 juni jl. vond er een presentatie en feestelijke uitreiking plaats van het 'Bouwmeester Stamboek'. Dit boek is samengesteld en uitgegeven door Bert Hoogervorst uit Noordwijkerhout. Omdat de schoondochter van Bert een Bouwmeester is, kwam hij op het idee om de stamboom van de Bouwmeesters in boekvorm uit te geven.

De voorvaders van de gereformeerde Bouwmeesters kwamen uit Aalten in Gelderland en Hannover in Duitsland. Deze voorvaders waren Lambertus Bouwmeester en Charlotte Hes, die zich in 1798 vestigden in Noordwijkerhout. Lambertus en Charlotte kregen acht kinderen. De oudste daarvan was Cornelis Barend (geboren 22-9-1798), later ook wel Sterke Kees genoemd. Kees trouwde in 1824 met Duijfe van Egmond (geboren 25-10-1794) uit Rijpwetering. Kees was oorspronkelijk gereformeerd, maar voor zijn huwelijk bekeerde hij zich tot het katholicisme, het geloof van zijn vrouw

Duijfe. Kees en Duijfe vestigden zich in Nieuwe Wetering en kregen zes kinderen waarvan er twee jong overleden.

De meeste Bouwmeesters uit Alkemade die na 1824 zijn geboren, hebben Sterke Kees als voorvader. Volgens de overlevering kwam Sterke Kees aan zijn bijnaam omdat hij een paard kon optillen.

Na een interessante presentatie van Bert Hoogervorst werd onder aanwezigheid van 85 Bouwmeesters uit Alkemade het eerste exemplaar uitgereikt aan Jan Bouwmeester, die in het verleden ook al heel veel had uitgezocht over de voorvaders van de Bouwmeesters. Na een gezellig samenzijn vertrok iedereen met een mooi boek huiswaarts, en uiteraard was er ook een boek beschikbaar voor de Stichting Oud Alkemade.

Bent u ook bezig met het uitzoeken van uw stamboom? In het archief van Oud Alkemade is veel informatie te vinden en wij helpen u graag verder met uw genealogische zoektocht. Als u al in het bezit bent van een stamboomboek dan houdt de stichting zich graag aanbevolen voor een exemplaar.

Bert Hoogervorst vertelt over het ontstaan van het stamboomboek.

Een volle zaal met Bouwmeesters.

Boekje over de Veense ruilverkaveling

De ruilverkaveling van 1957 tot en met 1963 is een belangrijke periode in de geschiedenis van Roelofarendsveen. Het afgelopen jaar was er in het Museum van Oud Alkemade al een tentoonstelling over deze enerverende jaren. In het najaar verschijnt er een boekje over met veel foto's en verhalen.

In het boekje valt onder meer te lezen hoe de ruilverkaveling werd voorafgegaan door vele jaren van bittere armoede. Daar kwam bij dat de combinatie van grote gezinnen en weinig beroepsmogelijkheden uiteindelijk had geleid tot een enorme versplintering van het eeuwenoude tuinbouwgebied. De ruilverkaveling was onvermijdelijk. Door herschikking van de bedrijven en uitplaatsing naar de Googerpolder, ontstonden er grotere percelen met mogelijkheden om te investeren. Daarmee legde de ruilverkaveling de basis voor de modernisering van Roelofarendsveen, zo valt te lezen in het boekje dat wordt samengesteld door Sjaak Bouwmeester en Fons van Rijn. Het boekje is ruim voor de decembermaand verkrijgbaar bij Veenerick Boek en Kantoor en Museum Oud Alkemade.

Onze omgeving in 'De stilte van Thé'

José van der Meer

weigert contact met haar te hebben. De nonnen van het kindertehuis die de adoptie destijds geregeld hebben, weigeren elke vorm van medewerking en de vrouw krijgt geen antwoord op haar vragen. Deze televisiereportage grijpt Sophie erg aan, want hierdoor wordt zij pijnlijk geconfronteerd met haar eigen verleden. Ook Sofie is als baby afgestaan en opgegroeid in het gezin van een oom en tante. Daar kwam zij op 18-jarige leeftijd zelf achter toen zij met haar pleegmoeder haar 'tante' Thé ging opzoeken in een klooster in Duitsland. Deze Thé besloot na de geboorte van haar dochter Sophie te kiezen voor de stilte van het religieuze leven bij de zogenaamde slotzusters. Haar dochter stond zij af aan haar broer en schoonzus.

Sophie belandt in een periode van heel veel vragen en heftige twijfels. Moet ze, wil ze, ook deze prangende vragen stellen aan haar eigen moeder? Dit grijpt haar zo aan dat ze haar werk als journalist niet meer aan kan. Ze krijgt een burn out en blijft maanden thuis, zich afvragend wat te doen.

Onze omgeving

In die fase van het boek komt onze omgeving in beeld. Sophie woont met haar partner in een molen en is gefascineerd door de natuur, de mooie luchten en de weidse uitzichten over de polder en het water. Ze heeft contact met een boer in de buurt en gaat er regelmatig op uit om in de directe omgeving antwoord op haar vragen te zoeken.

Over het resultaat van haar zoektocht naar een woning buiten Amsterdam zegt het boek: "Het werd een achttiende eeuwse twaalfkantige poldermolen. In heel Holland waren maar twee van dit type molens gebouwd. Links lag achter een rietkraag een uitloper van de Kagerplassen, rechts strekte zich het vlakke, open polderland zich tot in de oneindigheid uit." Dan denk je toch meteen aan één van de twee Lijkermolens aan de Poeldijk in Rijpwetering.

Ook zo herkenbaar zijn de volgende zinnen: "De polder was toegedekt met een laagje mist, in het oosten kroop de zon daar net bovenuit. Tegen de oranje-grijze lucht piekten de kerktorens van de omlig-

gende dorpen. Rondom haar telde ze de wieden van drie, nee, vier, vijf, zes andere molens."

"Op mooie, kalme herfstavonden ging ze met Baauwe in zijn Valk over de Kagerplassen zeilen. Ze spotte met zijn verrekijker de eenden, waterhoentjes, meerkoeten, ganzen, zwanen en reigers in de polder."

Zo zijn er nog veel meer mooie, herkenbare passages in het boek te vinden: over troepen ganzen die overvliegen, het waterschap dat komt schouwen en de kastanjabomen bij de boerderijen die verkleuren.

De zoektocht naar Thé

Sophie wordt heen en weer geslingerd tussen gaan of niet gaan naar haar MoA (Moeder op Afstand, de naam die Sophie haar biologische moeder heeft gegeven). Uiteindelijk besluit ze de confrontatie aan te gaan en te onderzoeken wat de beweegredenen van haar moeder waren om haar af te staan en nooit meer contact te hebben. Ze gaat naar het klooster van de slotzusters in Duitsland, waar ze hoopt een ontmoeting te hebben met haar biologische moeder. Of Sophie haar uiteindelijk ook gesproken heeft? Daarvoor moet u het boek zelf maar lezen.

'De stilte van Thé' is o.a. te koop bij Veenerick Boek en Kantoor.

Een van de Lijkermolens in Rijpwetering.

Het begon met een wandeling met de medewerkers van Oud Alkemade door Leiden onder leiding van (in rode broek) gids Pieter van Ruiten.

In maart 2011 ging de 'Historische wandeling door Roelofarendsveen' officieel van start.

Wandelen over nostalgische paadjes in Roelofarendsveen.

Pieter van Ruiten als kwismeester.

FAMILIE- EN VRIENDENFEEST IN HET MUSEUM

Van historische wandeling tot Oud Alkemade Museumkwis

Pieter van Ruiten

Dikke zoenen en enthousiaste begroetingen. Daarna koffie met 'n gebakje. Daar begint het doorgaans mee als hele families hun reünie of de verjaardag van opa of oma vieren in 'ons' museum. Of zo maar, als bijeenkomst van de vriendenkring. Meer dan ooit is het museum een plek geworden waar meer dan veertienhonderd donateurs en de overige bezoekers zich met recht 'thuis' voelen.

Zo is het gekomen...

Leven in de brouwerij. Dát was wat het bestuur van Oud Alkemade voor ogen stond toen ze me, bijna tien jaar geleden, vroegen om eens 'mee te denken' over de toekomst van het museum. Want ondanks het niet afnemende enthousiasme van de grote groep vrijwilligers was de boel een beetje ingedut. Er moest wat gebeuren. Wat nieuws komen.

Het idee ontstond eigenlijk toen ik, als gids van Historisch Erfgoed Leiden, de vrijwilligers van de Stichting Oud Alkemade en hun aanhang in 2007 meenam op een historische wandeling door de binnenstad van Leiden. En hen kennis liet maken met de hofjes, de oude panden, maar bovenal met de verhalen over bewoners en de ondeugden van 'de Leienaars van toen'. Zo'n tocht eindigt stevast in 'De Bonte Koe', een gebouw uit 1890.

Tussen de enorme Delftsblauwe tegeltableaus vertel ik natuurlijk met extra plezier over het ontstaan van deze kroeg, die eigenlijk een slagerij had moeten worden maar uiteindelijk een café werd omdat de verkering van de slager uit raakte en hij daarna verliefd werd op een kasteleinsdochter. Het verhaal gaat dat hij vanaf dat moment liever bier ging verkopen dan worst. Ja, en hoe gaat dat dan in zo'n plezierige omgeving, je neemt één, misschien twee, misschien meer van die lekkere biertjes en hoort de verhalen aan van de wandelaars die duidelijk aangeven dat ze genoten hebben van de historische wandeling.

"Zo iets zouden we in de Veen moeten hebben", was de uitgesproken gedachte van oud-voorzitter Gerard van der Meer. Iedereen was het met hem eens. Na het laatste-glasje-op-één-na heb ik toen blijkbaar even niet opgelet en gezegd: "Nou, dan gaan we dat toch organiseren." Gelukkig bleek ik nog wel de tegenwoordigheid van geest te hebben om tegen Gerard en de overige bestuursleden te zeggen dat zij voor de 'ingrediënten' van de wandeling moesten zorgen. Dan zou ik voor de route en de franje zorgen. "Bedacht in het café, daar komt niks van terecht," dacht ik nog. Totdat - twee jaar later - Gerard op z'n fiets de werf opreed en simpelweg zei: "Wij zijn er klaar voor, nou jij nog." En zo was de 'Historische wandeling door Roelofarendsveen' geboren. Wat daarna volgde is te mooi om waar te zijn. Samen met collega-gids Marco Loos hebben we intussen bijna tweeduizend (!!) mensen laten genieten van deze wandeling. Over paadjes die niet alledaags zijn. Maar vooral met verhalen om van te smullen. En de belangstelling voor de wandeling is nog steeds groot.

Het museum lééft weer

"Het doel is bereikt," zou je kunnen zeggen. Dus gaan we maar op onze handen zitten. Niks is minder waar. Het succes van

de historische wandelingen was het begin van een nieuwe tijdperk. De naam Historisch Centrum veranderde in Museum Oud Alkemade. Het kwartaalblad 'Alkmadders' kreeg een nieuw gezicht toen José van der Meer zich ermee ging bemoeien. Het veranderde van een eenvoudig drukwerkje in een kleurrijk blad van volwassen afmeting. In het museumdepot werden door Marleen Simons en Sjaak Koek alle spullen letterlijk van z'n plaats gehaald en digitaal vastgelegd. Een monnikenwerk, wat - zo bleek later - jarenlang heeft geduurd. De klus is nu geklaard.

Honderd grote gezinnen

Sjaak Bouwmeester werd de inspirator voor nieuwe exposities. Met zijn eerste werkstuk over de Ruilverkaveling van Roelofarendsveen legde hij een proeve van bekwaamheid af waar het museum trots op is. Na de zomer volgt een nieuwe expositie met fotowerk en het wel en wee van meer dan honderd grote gezinnen uit Alkemade. Dat wordt smullen van verhaaltjes en spullen uit het verleden. "Komt dat zien," zou ik willen zeggen.

Oud Alkemade Museumkwis

En juist deze nieuwe tentoonstelling kan een prachtige reden zijn om met de hele familie eens een middag door te brengen in Museum Oud Alkemade. Maak er een gezellige familiereünie van. Dat kan op zaterdag of op zondag, maar ook 'doordeweeks'. U hoeft geen specifieke kennis van Alkemade te hebben; er worden ook algemene vragen over vroeger gesteld, dus 'iedereen' kan meedoen.

U wordt ontvangen met koffie, thee en 'n tuindersgebakje. Daarna spelen we de Oud Alkemade Museumkwis. Uit een bestand van 150 vragen worden er twintig kriskras gekozen. Foto's, oude voorwerpen en gekke vragen, alles is mogelijk. Aan u het - hopelijk goede - antwoord. Want dan wacht de winnaar niet alleen eeuwige roem, maar ook een historisch boekwerk. En natuurlijk volgt er dan een na-zit aan de stamtafel die pontificaal midden in het museum staat. Bij Oud Alkemade bent u meer dan welkom!

Reserveren

We ontkomen er niet aan om u te vragen om vooraf in te schrijven voor een dergelijk familie- of vriendenfeest. We kunnen namelijk maar één groep tegelijk ontvangen voor de kwis. Reserveren kan overigens heel simpel door een mailtje te sturen naar info@stichtingoudalkemade.nl of te bellen naar het secretariaat: 071-5018326.

De groep moet minimaal uit twaalf personen bestaan. Een maximum is er niet. De kosten zijn alleszins om overheen te komen: € 6,- per persoon. Daar zit het toegangskaartje voor het museum al bij inbegrepen, evenals de koffie en thee. Het tuindersgebak wordt u aangeboden door het museum, andere gebaksoorten mag u zelf meebrengen. Voor de overige drankjes wordt een kleine vergoeding gevraagd. Oh ja, parkeren is gratis. Wij zullen u graag ontvangen in 'ons', maar ook 'uw' museum.

Pieter van Ruiten reikt de eerste prijs uit aan Kees Hoogenboom; rechts Ineke de Jong.

De familie Van der Willik vierde in mei jl. de verjaardag van een aantal familieleden met een bezoek aan ons museum en deelname aan de Oud Alkemade Museumkwis. Vooraf koffie met tuindersgebak (speculaasje), bij de receptie die volgde op de prijsuitreiking een biertje en een wijntje. Gezelligheid en sfeer zijn inmiddels vaste ingrediënten in ons museum. De groep van 17 personen heeft de avond van hun leven gehad. De winnaars waren Kees Hoogenboom en Marcel van der Willik. Beiden hadden elf van de twintig kwisvragen goed en behaalden met dat resultaat de 1e en 2e prijs.

Beste Pieter,

Wat een mooie avond hebben wij gehad. Dat kon u wel merken aan het aantal donateurs dat zich heeft gemeld. We hebben alleen maar leuke reacties gekregen en de complimenten zijn vooral voor u, voor de leuke manier van presenteren, de mooie verhalen en de humor. En ook voor Ineke de Jong voor de vriendelijke verzorging.

De kwismeester ontving van de familie een enthousiast bedankje: >

Ellen van der Willik

Voor alle informatie over de historische wandelingen door Roelofarendsveen en Oude Wetering; zie de website: www.stichtingoudalkemade.nl. En dan klikken op Activiteiten.

De Oude Kooi: van eendenkooi tot recreatieterrein

Alfred Bakker

Als je van de Koppoel bij Rijpwetering naar de Kagerplassen vaart, kom je langs het eiland de Oude Kooi. De naam doet vermoeden dat er ooit een eendenkooi was. Hoe kom je er achter of die veronderstelling klopt? We nemen u mee op een zoektocht langs oude kaarten, belastingplichtigen uit de 17de eeuw en dossiers van de huidige eigenaar. Eerst gaan we in op eendenkooien in Rijnland en hoe de eenden gevangen werden.

Principe van een eendenkooi

De bekendste vorm van een eendenkooi is een rechthoekige waterplas, volledig omgeven door rietschermen en een klein bos. Het bos en de schermen zorgen er voor dat de plas een beschutte plek is waar eenden overdag graag verblijven om uit te rusten, voordat ze 's nachts in de omgeving gaan foerageren. De plas loopt in de hoeken uit op steeds smaller wordende sloten, de vangpijpen. Een eendenkooi kan één tot vier, en soms zelfs meer, vangpijpen hebben. Deze zijn overspannen met netten of gaas op bogen of palen. De nauw toelopende fuikconstructie eindigt in een vanghokje. De meeste eendenkooien hebben het karakteristieke 'rogge-ei-model', met op de vier hoekpunten van de rechthoekige kooiplas een vangpijp.

Op de kooiplas verblijven min of meer permanent tientallen tot honderden eenden. Deze 'lokstal' is vertrouwd met

de kooiker en zijn hondje en blijft permanent in de plas. Daarnaast is er een groep eenden die er 's nachts op uit vliegt op zoek naar voedsel, de 'vlieg-stal'. Als de 'vlieg-stal' terugkeert op de kooiplas nemen ze wilde eenden mee, waar het in wezen om begonnen is. De kooiker lokt met zijn hondje de wilde eenden de vangpijp in. Op het juiste moment komt de kooiker te voorschijn. Van schrik vliegen de eenden de fuik in en komen uiteindelijk in het vanghokje terecht. Nadat de kooiker het valluikje dicht getrokken heeft, kunnen de eenden niet meer ontsnappen en "gaan ze de pijp uit".

Eendenkooien in Rijnland

Milja van Tielhof heeft nagegaan waar in Rijnland eendenkooien voorkwamen. Op de bekende kaarten van vader en zoon Van Berckenrode zijn ze te herkennen aan rechthoeken, ver van de bewoonde wereld. In Alkemade ontbraken

ze volgens Van Tielhof. Op de Oude Kooi is geen rechthoek te zien.

Aan de westzijde van de Kagerplassen bestaat nog steeds een eendenkooi in de Warmondse Kooipolder. Zo'n poldernaam is veelbetekenend. Ook tussen Hoogmade en Koudekerk ligt aan de Groenewegh een Kooipolder. Op kaarten uit 1829 en 1860 is de (voormalige) eendenkooi er duidelijk te zien.

De kaart van 1828

De eerste nauwkeurige kaarten van Alkemade zijn gemaakt in 1828 ten behoeve van het Kadaster. Het eiland de Oude Kooi staat op de kaart van Sectie A, genaamd de Kaag. Er is inderdaad de onmiskenbare vorm van een eendenkooi te herkennen. Weliswaar niet met de vier pijpen, het typische 'rogge-ei', maar slechts twee. Een halve kooi dus, die ook bekend is uit de literatuur.

De omgeving van de kooi werd kennelijk intensief gebruikt, want hij is verdeeld in wel vijftien kleine percelen. We worden nog nieuwsgieriger. Is te achterhalen van wie de kooi in 1828 was?

Overzicht Aanwijzende Tafel

De eigenaren van de percelen staan vermeld op een Overzicht Aanwijzende Tafel die bij de kadastrale kaart hoort. De vijftien percelen rondom de eendenkooi waren in 1828 van de 'Erven Abraham Rochat'.

In het archief van Leiden zijn Rochats gegevens te vinden. Abraham David François Rochat is geboren in Bern, Zwitserland. Hij was steenbewerker en overleed in 1812 in de Leidse Paradijsteeg. Niet bepaald een aannemelijke uitvalsbasis om op een eilandje bij de

Kadastrale kaart "de Kaag" uit 1828: de Oude Kooi. De kooiplas en de twee vangpijpen zijn duidelijk zichtbaar. Op de vijftien percelen rondom de kooiplas staat bos.

Kagerplassen eenden te gaan vangen. Het spoor lijkt dood te lopen. Wie gebruikte de kooi dan wel?

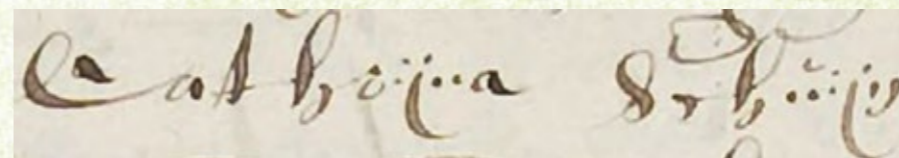
Belastingplichtigen in 1680

In het onvolprezen boek 'Tussen Kaag en Braassem' zijn we op zoek gegaan naar aanwijzingen. In de bundel presenteert redacteur A.G. van der Steur een overzicht van inwoners in Alkemade in 1680. Ze moesten toen hun beroep opgeven, waarna belasting werd opgelegd naar draagkracht.

Er is in het hele ambacht Alkemade één persoon met het beroep 'kooyman'. Onder de buurt Aade vinden we hem: Reynout Jansz. De buurt Aade lag dicht bij de Oude Kooi. Het lijkt er op dat de eendenkooi wel eens van Reynout Jansz kan zijn geweest. Maar er is nog geen bewijs.

Transacties van lenen

De Heren van Alkemade te Warmond bezaten ooit land, dat telkens in de vorm van 'lenen' werd overgedragen. Eén van die lenen was een eilandje, genaamd de 'Laegenen', gelegen achter de Cage. Het wel en wee van de eendenkooi volgen we via Reynouts dochter.

De naam van Catharina Schuijn op de trouwakte van 21 mei 1675.

Reynouts schoonzoon Laurens van Dijcksloot

Catharina of Trijntie Schuijn trouwde op 21 mei 1675 in Rijpwetering met Laurens van Dijcksloot uit Warmond. Hij was 'jonghman secretaris van de Vrije ende Hooghe Heerlijkheijt van Warmont'.

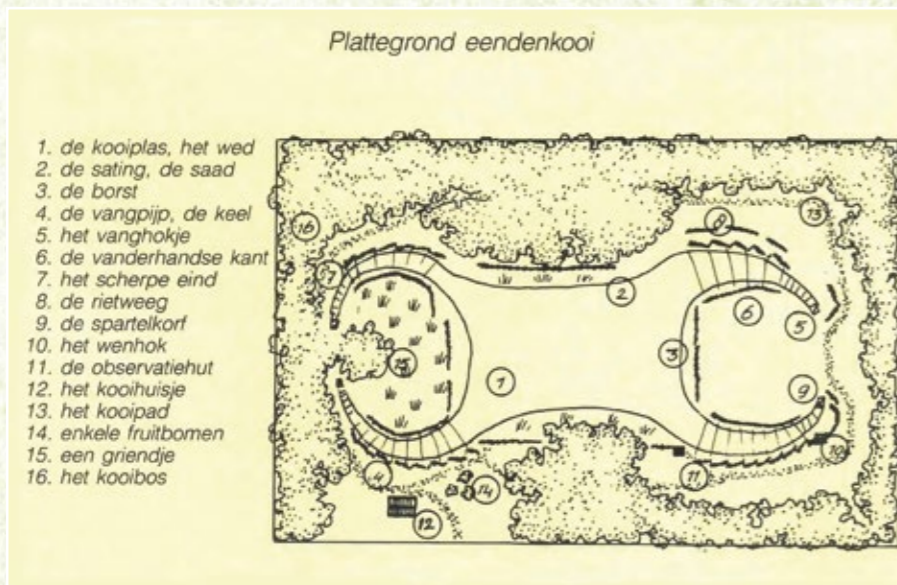
In 1677 had de ambachtsheer van Bennebroek, Adriaen Pauw, een eendenkooi laten aanleggen door kooiman Dirk Cornelis van Borselen voor maximaal f 2.100,-. Kennelijk was de ambachtsheer ontevreden over het resultaat, want in 1677 schakelde hij Laurens van Dijcksloot en Cornelis Kommersen in voor een inspectie. Laurens, die dankzij zijn schoonvader Reynout Jansz enige kennis van eendenkooien had, en Cornelis rapporteerden in 1677 over de kooi van Adriaen Pauw. Zij verklaarden dat Van Borselen de vogelkooi inderdaad niet conform het contract had gemaakt.

In de loop van de tijd klom Laurens van secretaris op tot schout en baljuw van Warmond. Hij kreeg met Catharina twee kinderen: Agnes en Jan Jacob. Toen Reynout in 1690 overleed gingen de eendenkooi en het huis aan de Koppoel over naar Catharina. Bij haar dood in 1740, Laurens was eerder overleden, erfde haar zoon Jan Jacob de eendenkooi. Hij overleed in 1747, waarna de notaris Josue l'Ange in Leiden curator werd.

Uit Van Dijkslooth's nalatenschap werd de eendenkooi gekocht door Michiel Arisz Vermeij, die de kooi op 20 februari 1784 verkocht aan de 36-jarige Abraham David François Rochat. Hij zou zich 28 jaar lang eigenaar van de eendenkooi mogen noemen. In de burgerlijke stand van Leiden werd genoteerd dat op 22 oktober 1812 de 65-jarige vrijgezel Rochat was overleden. De aangifte werd gedaan door Felix Meylan en Charles Theodore Meylan, ook afkomstig uit Zwitserland. Het lijkt erop dat zij de 'Erven Abraham Rochat' waren.

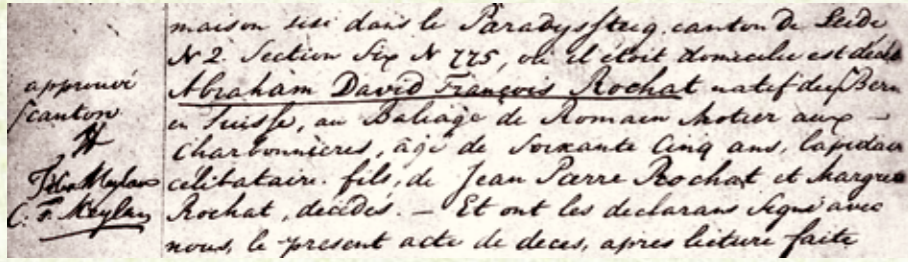
Hooiland en hakhout

Een van de percelen naast de eendenkooi was in het bezit van A. Melman. In 1842 diende hij een plan in voor het vergraven van een deel van zijn land. De vrijkomende veengrond zou gebruikt kunnen worden voor de

Plattegrond van een eendenkooi: het klassieke 'rogge-ei-model' met vier vangpijpen.

Detail uit de Aangifte van overlijden van Abraham Rochat in 1812 (in het Frans).

ringdijk van het droog te leggen Haarlemmeer. Het plan ging niet door.

De percelen van Melman en anderen, zoals van 'bouwman' Jacob van Tol, waren in gebruik als hooiland. Het voor- en nagras op de Oude Kooi werd regelmatig verpacht, onder andere in het café van mejuffrouw Zoetemelk in Rijpwetering. Het houtgewas rondom de voormalige eendenkooi, "gemakkelijk over water te vervoeren", werd verkocht.

Het Leidsch Dagblad meldde in 1892 dat de jager G. Meijer, te Rijpwetering, een buitenkansje had in "eene rietkrocht achter de Oude Kooi in den Sever een otter van zeldzame grootte en zwaarte te schieten. Het dier had eene lengte van 1.15 M en woog ruim 11 K.G. ". Het eiland viel in de smaak. Niet alleen boeren, maar ook buitenlui, zoals de rijke Haarlemse familie Buysant en Rochat kochten er land.

In de twintigste eeuw voegde de oprichter van de renbaan Duindigt zich bij het gezelschap. In 1926 bood Walter Joachim Jochems 1.92.20 hectare land te huur aan, dat eerder in bezit was geweest van C. Haastregt (en eerder van Melman). In 1935 verkochten de erven weduwe D.C. Los een 2.26.30 ha groot terrein (kampeerterrain).

Recreatieterrein

De Unie van Watertoeristen (UVW), opgericht in 1929, verwierf in de loop van de tijd vijf terreinen in Nederland, waaronder een terrein op de Oude Kooi. In het jaarverslag van 1935 wordt opgemerkt: "Men zocht nogal eens om het te vinden." Desondanks nam de belangstelling toe, want de eigenaar gaf een uitstekende 'service'. De huur bedroeg enkele tientjes per jaar. Het moet om het 'kampeerterrain' van de Erven Wed. D. C. Los gaan, dat immers alleen via water bereikbaar was.

In de oorlogsjaren lag het motorboottoerisme stil. "Slechts de roeier en de kano-vaarder konden nog het watertoerisme beoefenen." Ook was er een kampeerverbod uitgevaardigd.

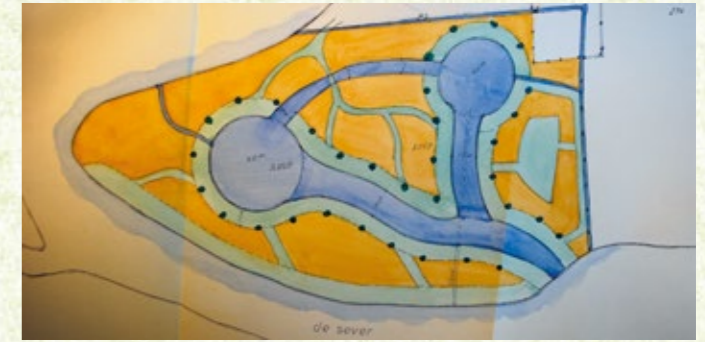
Bij de enkele bezoeken van UVW-leden werd geconstateerd dat niet-leden "misbruik maakten van ons Kaagterrein". In 1943 "moest helaas de sterke arme der politie een paar maal ingrijpen om onbevoegden te weren".

De UVW bleef last houden van ongewenste bezoekers. In 1979 werd overwogen om een andere patrouilleplet aan te schaffen in de strijd tegen de 'zwartliggers'. Geleidelijk verwierf de Unie meer delen van het eiland op het westelijk deel. In 1963 was er al een Nieuwe Haven gegraven. In dat jaar werd er een 75-jarige inwoner van Rijpwetering betrap op het zetten van palingfuiken. Zijn "fuiken, leefnet, ketel met gaatjes en een stok" werden verbeurd verklaard.

Op een tekening uit 1965 is te zien dat de UVW driekwart van het eiland bezat. Alleen de percelen van mejuffrouw Destrée, de R.K. Armen van Rijpwetering en Ellinkhuizen ontbraken nog. Ook is zichtbaar dat de twee vangpijpen van de voormalige eendenkooi gedempt zijn. Vanuit de oude kooiplas was naar de Kever een 'Nieuwe Kooisloot' gegraven, waarover een bruggetje was aangelegd.

Foto van een haven (de Kooisloot) met pleziervaartuigen.

Plan voor twee havenkommen en vaarten in 1965. Het plan van de UVW voor een recreatieoord werd afgewezen door de Raad van State. (bron: Stadsarchief Amsterdam)

Een recente luchtfoto van de Oude Kooi.

De tekening diende als basis van een "plan voor het maken van een recreatieoord". Men had twee onderling verbonden havenkommen in gedachten op het westelijk deel van het eiland met een verbinding naar de Sever. De UVW noemde dat deel het 'nieuwe eiland'.

Recreatieoord

De UVW kwam met het plan voor het recreatieoord inclusief uitbreiding van de accommodatie en het aantal steigers in het nieuws in 1967. De minister maakte bezwaar tegen het plan. Het zou de Oude

Kooi als 'schraaleiland' aantasten. Ook waren de geplande vaarten en havenkommen in strijd met het bestemmingsplan van Alkemade: 'groen, onbebouwd'.

Het beroep van de UVW bij de Raad van State werd verworpen. Vanaf nu werden kleinschalige aanpassingen uitgevoerd, zoals het ophogen voor paden en het maken van oeverbeschermingen. Voor het onderhoud sloot de UVW een contract met Albertus Petrus Bisschop uit Rijpwetering. Hij kapte hout en sneed riet op het oostelijk deel van het eiland. Langs de noordwestoever, die het meest

bloot staat aan de golfslag op de Kever, is een puinbestorting aangebracht. De UVW schakelde voor de bescherming van de overige oevers de bedrijven Jacques van de Weteringh uit Oude Wetering en H.M.L. de Rijk uit Leimuiden in. De oevers langs de Sever, het Grote en Kleine Kerkgat zijn nu voorzien van een hardhouten beschoeiing. Het is niet verwonderlijk dat argelozevaarders die in de Sever belanden, verbaasd zijn over de strakke noordoever, die in schril contrast staat met de rietkragen elders langs de Kagerplassen.

Het hooiland van Adrianus Melman, 'bouwman' te Alkemade, zou in 1842 deels vergraven worden. Het plan ging niet door.

Houten wipstaartmolentje op de noordwestpunt van de Oude Kooi omstreeks 1950. Op de voorgrond staat Jaap Hoogenboom, molenaar van de Waterloosmolen van 1915-1965. (bron: www.molendatabase.org)

Bronnen:

- C. Hoek en A.M. Verbeek (1977 en 1999), Repertorium op de lenen van de hofstad (Oud-) Alkemade te Warmond, 1307-1796.
- J.J.H.G.D. Karelse (2008), Eendenkooi en kooibedrijf. De Nederlandse Kooikersbond. Nieuwsblad van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven. Jaargang 19, nummer 1, februari, pp. 9-15.
- Leidsch Dagblad, 27 juli 1967, "Meer aanlegplaatsen bij 'De Oude Kooi' in gemeente Alkemade".
- Stadsarchief Amsterdam, Unie van Watertoeristen; inventaris 815, bestanddelen 70 en 92.
- A.G. van der Steur (1985), De bevolking van Alkemade in 1680. In: A. G. van der Steur (red.), Tussen Kaag en Braassem.
- Milja van Tielhof (2004), Eendenkooien in Rijnland in de vroegmoderne tijd. Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis 13, pp. 47-59.

Een kunstwerk aan de grens van Alkemade

Marloes Rijkelijhuizen

Het aquaduct in de ringvaart van de Haarlemmermeer zou twintig jaar lang het eerste en enige aquaduct in Nederland zijn. Een unieke prestatie, 'auto's onder, schepen boven', het was een primeur in Nederland. Eveneens een primeur was de introductie van een nieuw verkeersbord: 'vaarweg omlegging'.

Rijksweg A4

Met de aanleg van Rijksweg 4 (nu de A44) tussen Den Haag en Amsterdam was men reeds in de jaren dertig van de vorige eeuw begonnen. Eind jaren dertig wilde men tevens een oostelijk tracé tussen Leidschendam en Burgerveen aanleggen, de rijksweg 4a (huidige A4), maar deze plannen werden stopgezet tijdens de Tweede Wereldoorlog. In de jaren vijftig werden de plannen hervat. Een van de belangrijke onderdelen van de aanleg van de nieuwe rijksweg 4a was de bouw van een aquaduct in de Ringvaart.

Gevaar voor de Haarlemmermeerpolder?

De boeren in de Haarlemmermeerpolder vreesden dat hun drooggemaakte polder gevaar zou lopen. Het aquaduct maakte immers verbinding met de Googerpolder, die een meter hoger lag dan de Haarlemmermeerpolder. De Googerpolder grenst weer aan het Braassemermeer, waardoor een overstroming reëel zou kunnen worden. Om hierop voorbereid te zijn, werd een zogenaamde 'kanteldijk' langs de ringvaart aangelegd zodat - in het geval de weg onder zou lopen - de Haarlemmermeerpolder en de Googerpolder niet onder water zouden komen te staan. De weg zou overigens op het diepste punt

9.50 meter onder de waterspiegel komen te liggen.

In de jaren zeventig werden op diverse plaatsen balgstuwen (schulpstuwen) aangelegd, één in de Oude Wetering ongeveer ter hoogte van de plaats waar de Wetering in het Braassemermeer uitkomt (zie ook Alkmadders 128, december 2014 over deze balgstuw) en drie in de ringvaart ter hoogte van Leimuider, Aalsmeer en Lisse, ter bescherming van de Haarlemmermeer. Deze rubberen balgstuwen kunnen opgeblazen worden bij een dijkdoorbraak en moeten voorkomen dat het Braassemermeer, de Kagerplassen en de Westeinderplassen zouden leeglopen in de Haarlemmermeerpolder. In de jaren tachtig werd door het gemeentebestuur geopteerd voor een extra boezemscheiding ter bescherming van de Googerpolder bij een mogelijke doorbraak van het aquaduct, maar dit werd onnodig bevonden door de provincie.

Aquaduct of tunnel

Sommigen vroegen zich af of het kunstwerk een aquaduct of een tunnel onder het water was. Het werd een aquaduct, "omdat het hier een open bak betreft, die over een open tunnel heen geleid wordt. Vanaf het water zal men straks het autoverkeer kunnen zien rijden hetgeen

bij een tunnel nooit het geval is. Bij een tunnel ligt de vaarweg in zijn normale bedding en de tunnel is reeds eerder onder de grond gedoken. Een aquaduct kan men een brug voor het water over de weg noemen."

Men vond het aquaduct de beste oplossing om zowel de scheepvaart als het wegverkeer niet te veel te hinderen. Voor de aanleg van het aquaduct moest men de ringvaart gedeeltelijk, over een lengte van 400 meter, omleggen. Dit leverde het unieke bord op: 'vaarweg omlegging'. Langs het water werden twee jaagpaden aangelegd voor botem die voortgetrokken moesten worden. Om het werk in één keer te voltooien was eigenlijk een grotere omlegging van de ringvaart nodig, maar dit was niet mogelijk. Hierdoor werd het aquaduct in twee gedeelten gebouwd.

De balgstuw in Oude Wetering. (foto: Co en Liza Warmerdam)

De aanleg van het aquaduct.

Zonder pompen

Na de omlegging van de ringvaart moest het afgedamde stuk van de ringvaart leeggehaald worden. Door gebruik te maken van het hoogteverschil tussen de Haarlemmermeerpolder (5.70 meter beneden NAP) en de Ringvaart (diepste punt 3.60 meter beneden NAP) kon men zonder pompen het water eenvoudig via leidingen weg laten lopen. Hierna werd de bouwput gegraven tot 7.50 meter beneden NAP. Op een later tijdstip werd de bouwput verdiept naar tien tot dertien meter beneden NAP.

Het bodemwaterpeil werd tijdelijk verlaagd door maar liefst tweeëntwintig pompen. Dit had gevolgen voor de boeren in de omgeving die gasbronnen hadden laten slaan. Dat gas kwam namelijk onder druk van het grondwater naar boven, maar door verlaging van het peil gebeurde dat niet meer. De lokale boeren werden hiervoor gecompenseerd en na de werkzaamheden zouden de gasbronnen weer functioneren.

Beton

Het geheel werd onderheid met honderden betonnen palen. De weg zou gaan

rusten op een bak waarin een waterkelder werd gemaakt. Deze waterkelder dient om het regenwater af te voeren dat vervolgens naar de ringvaart gepompt wordt. Het diepste deel van de weg werd niet onderheid, maar steunt op 'putten', ingegraven betonnen ringen, opgevuld met zand of specie.

Het water van de ringvaart werd door een tweede betonnen bak geleid. De betonnen bak van het aquaduct is gemaakt van beton van meer dan een meter dik. De bodem is dertig meter breed en het water heeft een diepte van gemiddeld drie meter. Voor het storten van het beton van de waterkelder moest dag en nacht gewerkt worden, omdat het eerste beton anders al droog zou zijn, voordat de tweede laag gestort werd. Alleen voor deze waterkelder was al ongeveer 600 m³ beton nodig. Het aangevoerde beton werd met persleidingen gestort. De rijweg bestaat uit meerdere lagen met een totale dikte van meer dan een meter. Het aanbrengen van de asfaltlaag was echter handwerk. Op een laag teer werden vellen asfalt papier gelegd die met de hand uitgerold en vastgedrukt moesten worden.

Detail van een kaart uit 1952 waarin rijksweg 4a met het aquaduct is ingetekend (bron: Beeldbank van het Noord-Hollands Archief).

In geel is de kanteldijk aangegeven die zowel in de Haarlemmermeer als in de Googerpolder werd aangelegd.

Opdrijven

In totaal werd voor de gehele constructie onder andere 250 ton stalen damplanken, 14.000 m³ beton en 1.500 ton wapeningsstaal gebruikt. Ondanks het enorme gewicht van de constructie zou het aquaduct kunnen gaan 'opdrijven', door de opwaartse kracht van het grondwater. Daarom zijn zogenaamde trekpalen toegepast, die hun trekkracht ontlenen aan kleef van de grond. Het aquaduct werd in 1961 in gebruik genomen. De totale kosten bedroegen vier miljoen gulden.

Een nieuw aquaduct

In de jaren tachtig werden plannen ontwikkeld om een tweede aquaduct aan te leggen om verbreding van de weg te realiseren. Het tweede, naastliggende aquaduct kwam in 2010 gereed. Het oude aquaduct werd daarmee tijdelijk afgesloten voor renovatie. Na de renovatie diende het oude aquaduct voor het verkeer richting Den Haag en het nieuwe aquaduct voor het verkeer richting Amsterdam.

Bronnen:

- Erfgoed Leiden & Omstreken: Gemeentearchief Alkemade 1941-1990, inv.nr. 1200.
- Idem: Leidsch Dagblad.
- M. Rijkelijhuizen & A. van 't Riet, 2016, Vroeger... 50 verhalen uit Rijnlands Midden, Alphen aan den Rijn.
- Kaag en Braasem en Nieuwkoop in de jaren 40 tot 70. Stichting Rijnlandse Historiën, Alphen aan den Rijn.

Het Ringvaartaquaduct

(bron: Beeldbank van Rijkswaterstaat).

Rijksweg A4 in 1964. Van een grote drukte was zo te zien nog geen sprake. (Bron: Beeldbank van Rijkswaterstaat)

De Gerardusschool, een begrip in Oude Wetering

José van der Meer

In juni jl. is door leerlingen, oud-leerlingen en andere belangstellenden afscheid genomen van de Gerardusschool aan de Meerkreuk in Oude Wetering. Na de fusie met De Schakel gaat de school verder onder de naam De Klimboom. Het gebouw zal afgebroken worden of een andere bestemming krijgen. Tijd om terug te kijken op de ontstaansgeschiedenis van deze school. Dat doen we aan de hand van een tekst die in 1989, bij de opening na een grote verbouwing, door de toenmalige directeur en huidig wethouder Henk Hoek, aan bezoekers werd uitgereikt.

De geschiedenis van de Sint Gerardusschool begint in 1925. Een gebouw met drie klassen vormde de huisvesting van de R.K. Lagere School van Oude Wetering, gelegen op het adres Kerkstraat 14 te Oude Wetering. Op de plaats waar de school stond is nu een parkeerplaats aangelegd met de toepasselijke naam Schoolbaan.

Tussen 1925 en 1963 nam het aantal leerlingen gestaag toe, wat er toe leidde dat in de laatste jaren van die periode de school over vier locaties was verspreid. De hoofdvestiging was de school met de drie klassen aan de Kerkstraat en stond achter de voormalige 'hoofdenwoning'. De eerste klas met juffrouw Ruhe was enkele jaren gehuisvest in de plaatselijke jeugdherberg van de familie Cozijn aan de Plantage (zie Alkmadders 135, september 2016). Deze stond op de plaats waar nu het parkje is

met uitzicht op het Braassemermeer. Een andere klas vond onderdak in het Gereformeerd Jeugdhuis achter de Gereformeerde Kerk. Een derde groep ten slotte zat in het Groene-Kruisgebouw aan de Kanaalweg bij de brug in Oude Wetering.

1963: een nieuw gebouw

Om aan deze onhandige constructie een einde te maken werd besloten tot nieuwbouw over te gaan waarin alle klassen weer bij elkaar zouden zitten. In september 1963 zou dit nieuwe en voor die tijd heel moderne gebouw aan de Meerkreuk worden opgeleverd. Het werk was echter niet op tijd klaar, zodat aanvankelijk slechts vier groepen in het gebouw terecht konden. Intussen zorgde de uitbreiding van de wijk waarin de school stond, eind jaren vijftig/begin jaren zestig, voor een gestage toeloop van het aantal leerlingen.

Het logo van de Gerardusschool.

Toen in november 1963 ook de overige groepen in het gebouw konden worden gehuisvest, bleek het aantal lokalen inmiddels tot acht te zijn opgelopen. Dat betekende dat de aula de eerste jaren moest worden aangepast om twee groepen te kunnen onderbrengen. Er was dus een nieuw gebouw dat van meet af aan al bijna te klein bleek te zijn.

Vanaf november 1963 zat iedereen van de R.K. Gerardusschool dus in één gebouw. De groei van het aantal leerlingen bleef aanhouden. Dit was reden voor het toenmalige bestuur om te proberen nog twee lokalen te krijgen. Omdat het in totaal om vier extra lokalen ging, was dat voor het schoolbestuur aanleiding om een tweede katholieke lagere school in Oude Wetering te openen onder de naam 'Gerardus 2'. We schrijven dan 1966. Inmiddels is George Koot directeur van de school geworden.

Afsplitsing Gerardus 2

Vanaf die tijd ging Gerardus 2 haar eigen gang. De school werd later in een nieuw gebouw gehuisvest en veranderde de naam in 'De Schakel'. Gerardus 1 bleef in het karakteristieke gebouw en bood door de jaren heen onderdak aan zes klassen.

Een brand, waarschijnlijk als gevolg van oververhitting van een gevelkachel, bracht in de toenmalige huisvesting geen verandering; De lokalen werden weer opgebouwd, ingericht en weer in gebruik genomen. Er brak wat het gebouw betreft, een betrekkelijke rustige tijd aan. Inpandig werden weliswaar nog enkele voorzieningen getroffen, waarvan het aftimmeren van de zolder met het plaatsen van een vaste trap, het ombouwen van het leermiddelenhok tot hoofdenkamer en het aanbrengen van een tochtsluis, de meest opvallende zijn. Aan het gebouw als zodanig werd niets toegevoegd.

Geïntegreerd basisonderwijs

In 1985 werd de Wet op het basisonderwijs van kracht. Deze was gericht op het aaneengesloten onderwijs aan kinderen van vier tot en met twaalf jaar. Het lag dus voor de hand dat gestreefd werd naar ruimtelijke integratie: het onderbrengen van zowel de kleuterschool als de lagere school in één gebouw. Een nieuwe periode voor de Gerardusschool brak aan.

In goed overleg met gemeente en inspectie lukte het om het gebouw van kleuterschool Mariëngaard af te stoten en van het Ministerie van Onderwijs medewerking te verkrijgen voor uitbreiding van de Gerardusschool. Na de noodzakelijke voorbereidende besprekingen kon op 1 maart 1988 de eerste tegel uit de speelplaats om op 8 maart de eerste paal te laten slaan; het feestelijke officiële startsein van de verbouwing. Er werd een speellokaal gebouwd met daarboven een nieuwe aula, die voor het eerst sinds 1963 het aanzien van de school deden veranderen. De bestaande aula werd aangepast voor het huisvesten van twee groepen. Een van de lokalen op de verdieping werd zo ingericht dat een personeelskamer, een directiekamer, een arts/ logopediekamer en een kleine keuken daarin konden worden ondergebracht.

De Mariëngaard nog als afzonderlijke kleuterschool, ook aan de Meerkreuk.

De bekende stalen ramen uit de zestiger jaren werden vervangen door kunststofkozijnen met dubbel glas, waardoor de buitenkant van de school niet alleen een ander, maar ook een moderner aanzien kreeg.

Zomer 1989: nieuwe school in gebruik

In de zomervakantie kon de aannemer de school opleveren, zodat kinderen en leerkrachten met ingang van het schooljaar 1989-1990 over de nieuwe lokalen konden beschikken.

Diverse directeuren en vele leerkrachten verder heeft deze situatie geduurd tot de zomervakantie van 2017. De 'nieuwe school' heeft het dus - slechts - 28 jaar kunnen volhouden. Het afscheid van het gebouw op de laatste donderdag van juni bracht geen nostalgische gevoelens teweeg. Het gebouw heeft geen cultuur-historische waarde. De emotionele waarde zal voor iedere oud-leerling, leraar of andere betrokkene een andere zijn.

De eerste Gerardusschool aan de Kerkstraat in Oude Wetering.

De nieuwe Gerardusschool in 1963 met de acht lokalen duidelijk te zien.

De nieuwe Gerardusschool met de aanbouw aan de achterkant.

SCHENKINGEN AAN DE STICHTING OUD ALKEMADE

Bord van Vrouw Vennemolen	Agaath van der Vlucht
Postzegelalbum + catalogus	Th. Meijer
Philips radio, klok, beschuitbussen, blikje Zwitsal babypoeder, Zwitsal baby haarlotion, placemat	Th. Dobbe
Pilotenkoffer	J. Olijerhoek
Diverse schoolleerboekjes en kinderspeelmeubeltjes	E. van Berkel
Blokkendoos	Mevrouw Straathof
Div. bouwmaterialen, hang- en sluitwerk, gereedschap, makelaar	A. Daalder
Jaarverslagen LTB	B. Kerkvliet
Tekeningen van oude woning, graanmolen	G. Termeulen
Diverse bonkaarten, bidprentjes, lint Je Maintiendrai, boekje, oorlogsgeld, pakje sigaretten, Zuidhollandsch dagblad	G.J. van Beek
Videobanden, oude kranten, boekje over mijnen	J. van Tol
Boek Van bruisend water tot ruisend water	J. van der Geest
Houten wandlamp, driedelig houten potjes, dienblad	J. Mooijekind
Kersenontpitter, dubbele kersenontpitter	G. Tiemes
Blusemmer, wijwatervaatje, 2 overhanddoeken, div. gehaakte kleedjes	Mevrouw Klein
Reglement St. Jozeph Ziekenfonds, laptop	J. Kret
Schuimspaan en pollepel, psu-bestek, weeginstrument	J. Turk
Diverse oude gereedschappen	B. de Haan
2 Leesplankjes, spel Kijk en kies, div. jubileumboekjes, kerkboeken, Enkhuizer Almanakken, bidprentjes, 2 blokkendozen, handwerk-encyclopedie	E. van Berkel
Diverse onderscheidingen en getuigschriften	J.L. Bakker
diverse getuigschriften A. van der Willik	J. van der Willik
3 Lp's, 2 tegels Roelofarendsveen	Rommelmarkt De Schakel
2 Wandborden	J. van Berkel
Etna kachel met toebehoren, kolenkit met kolen	J. Crama
Gebakskist (Pelt), 2 poppen met kleding, Barbiepop	J. van Velzen
Ingelijste pentekening De Kaag	Gemeente Kaag & Braassem
Wringer, troffel, houten hamer, zaag, beitel, nijptang, 2 lijmklemmen	W. van der Veer
Wandbord, ingelijste afbeelding van H. Jacobus	Wijde zorg Jacobus

Alle gevers hartelijk bedankt!

U kunt uw spullen brengen tijdens de openingsuren van het museum: zondag van 14.00-17.00 uur, dinsdag van 13.30-16.00 uur en op maandagavond van 20.00-22.00 uur als er medewerkers in het museum aan het werk zijn.

Wilt u ook voorwerpen aanbieden?

■ **voor foto's, dia's, films**

■ **voor ander materiaal:**

Neem dan contact op met de volgende medewerkers:

Leo Stiens, tel 071-3313343 of 06-27842264;
e-mail: hulst50@hetnet.nl

Sjaak Koek, tel 071-3312066 of 06-57338844;
e-mail: sjaakoek@hotmail.com